

Konik Eugeniusz, *Monety znalezione w Novae (Swisztow, Bułgaria) w roku 1977 i 1979 na odcinku II, ha XV*, „Balcanica Posnaniensia. Acta et Studia” 1984, t. 1, s. 171–174.

<https://doi.org/10.14746/bp.1984.1.14>

<https://pressto.amu.edu.pl/index.php/bp/article/view/55691>

Instytucją przechowującą materiały źródłowe jest Biblioteka Collegium Historicum Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu.

<http://bch.amu.edu.pl>

Zadanie zostało zrealizowane w ramach konkursu „Społeczna odpowiedzialność nauki II – Wsparcie dla bibliotek naukowych”. Projekt zatytułowany „Digitalizacja archiwalnych wydań czasopism naukowych zgromadzonych przez Bibliotekę Coll. Historicum UAM”. Projekt dofinansowany ze środków budżetu państwa, przyznanych przez Ministra Nauki w ramach Programu Społeczna odpowiedzialność nauki II. Wsparcie dla bibliotek naukowych (umowa nr BIBL/SP/0092/2024/02 z dnia 05.12.2024). Całkowita wartość projektu: 247 236,00 zł. Kwota dofinansowania: 220 836,00 zł.

The institution storing the source materials is the Library of the Collegium Historicum of the Adam Mickiewicz University in Poznań.

<http://bch.amu.edu.pl>

The task was carried out within the framework of the competition “Social Responsibility of Science II – Support for Scientific Libraries”. The project entitled “Digitization of archival editions of scientific journals collected by the Library of the Coll. Historicum of Adam Mickiewicz University”. The project was co-financed from state budget funds granted by the Minister of Science within the framework of the Programme Social Responsibility of Science II. Support for Scientific Libraries (agreement no. BIBL/SP/0092/2024/02 of 05.12.2024). Total value of the project: PLN 247,236.00. Amount of co-financing: PLN 220,836.00.

UNIwersYTET
IM. ADAMA MICKIEWICZA
W POZNANIU

Ministerstwo Nauki
i Szkolnictwa Wyższego

Społeczna
Odpowiedzialność
Nauki II

MONETY ZNALEZIONE W NOVAE (SWISZTOW, BULGARIA) W ROKU 1977 I 1979 NA ODCINKU II, HA XV

EUGENIUSZ KONIK

Podezas dwóch kampanii wykopaliskowych w Novae (Swisztow, Bułgaria) przypadających na lata 1977 i 1979, w sektorze zachodnim na odcinku II (ha XV, kwadrat 359 - 360) znaleziono ogółem 71 monet, z czego na rok 1977 przypada 65, a na rok 1979 tylko 6. Tutaj należy od razu zaznaczyć, że wszystkie monety z kampanii wykopaliskowej w 1979 r. są z brązu i niestety wskutek zniszczenia zupełnie nieczytelne, tak że z konieczności zostały wyłączone tutaj z omawiania. Natomiast spośród monet z kampanii w 1977 r. tylko 4 są ze srebra, pozostałe zaś z brązu. Wszystkie one, wskutek bardzo niesprzyjających warunków zalegania w ziemi, uległy w większym lub mniejszym stopniu zniszczeniu, niektóre nawet tak dalece, że w chwili znalezienia nawet całkowicie rozsypywały się. Jedyne stan zachowania 34 monet jest na tyle dostateczny, że można było rozpoznać i odczytać legendę oraz ikonografię ich awersów i rewersów, choć nie zawsze z obu stron jednocześnie. Najstarsza z czytelnych monet została wybita przez cesarza Tytusa (*Titus Flavius Vespasianus*) (79 - 81), najmłodsza natomiast przez cesarza Konstancjusza II (*Flavius Iulius Constantius II*) (337 - 361).

Z zestawienia chronologicznego, oczywiście tylko czytelnych monet, wynika, że na I w. n.e. przypadają jedynie dwie monety brązowe, obydwie Tytusa (*Titus Flavius Vespasianus*) (79 - 81). Na II w. n.e. datowane są również tylko dwie monety, mianowicie Trajana (*Marcus Ulpius Traianus*) (98 - 117) oraz Marka Aureliusza (*Marcus Aurelius Antoninus*) (161 - 180), z tym, że ta ostatnia moneta ma grecką legendę. Wiek III n. e. reprezentuje 29 monet, z tego 28 brązowych, a jedna ze srebra, mianowicie Julii Mamei (*Iulia Mamaea Augusta*) († 235). Jeżeli chodzi o monety brązowe, to na cesarza Septymiusza Sewera (*Lucius Septimius Severus*) (193 - 211) przypada ich 14, z czego 8 ma legendę grecką, pozostałe zaś trudną do ustalenia ze względu na zatarte napisy. Przez cesarza Karakallę (*Marcus Aurelius Antoninus*) (198 - 217) zostały wybite trzy monety, wszystkie z brązu, dwie z legendami łacińskimi, jedna z grecką. Po jednej monecie brązowej przypada na następujących cesarzy: Maksymina Traka (*Caius Iulius Verus Maximinus I*

/Thrax/), (235 - 237) z łacińską legendą, Gordiana III, (Marcus Antoninus *Gordianus Pius* /III/), (238 - 244), z grecką legendą, Gallienusa (Publius Licinius *Gallienus*) (253 - 268), z łacińską legendą, Klaudiusza II (Marcus Aurelius *Claudius II Gothicus*) (268 - 270), z łacińską legendą, trzy Aureliana (Lucius Domitius *Aurelianus*) (270 - 275), wszystkie z brązu i z łacińską legendą, cztery Probusa (Marcus Aurelius *Probus*) (276 - 282) z brązu i z łacińską legendą, przynależność jednej z nich niezbyt pewna, jedna Karynusa (Marcus Aurelius *Carinus*) (283 - 285) z brązu i z łacińską legendą. Na IV w. n.e. jest datowana tylko jedna moneta brązowa z łacińską legendą wybita przez cesarza Konstancjusza II (Flavius Iulius *Constantius II*) (337 - 361). Jest to równocześnie chronologicznie ostatnia, znaleziona w 1977 r., moneta rzymska.

W nielicznych przypadkach można było ustalić mennice. Były to: Anchialos (Septymiusz Sewer) z grecką legendą; Antiochia (Konstancjusz II, z łacińską legendą); Deultum (Maksyminus Trak, z łacińską legendą); Philippopolis (Marek Aureliusz, Septymiusz Sewer, obie z grecką legendą); Hadrianopolis (Gordian, z grecką legendą); Constantinopolis (?) (Konstancjusz II, z łacińską legendą); Markianopolis (Septymiusz Sewer, Septymiusz Sewer, obie z grecką legendą, Karakalla, z grecką legendą); oraz Nikopolis (Septymiusz Sewer, z grecką legendą).

Nie można pominąć stratygrafii rozmieszczenia monet, zwłaszcza że jest ona w całkowitej niemal sprzeczności z ich chronologicznym zestawem. Okazuje się bowiem, że w warstwie II B, składającej się z rumoszu, znaleziono w bliskim sąsiedztwie najstarszą i najmłodszą monetę z zespołu znaleziskowego monet rzymskich z 1977 r. Były to: brązowa moneta Tytusa (79 - 81) oraz brązowa moneta Konstancjusza II (337 - 361). Z warstwy XI pochodzi jedna, bliżej nie określona moneta (nr inw. 276/77). W warstwie XVI znaleziono dwie monety bardzo zniszczone, w tym jedną pod paleniskiem (nry inw. 275/77 i 280/77). W warstwie XVII A okrucy monety (nr inw. 274/77), w warstwie zaś XVIII fragmenty trzech monet (nry inw. 265.1/77, 265.2/77, 266/77). W profilu warstw XVIII - XXI natrafiono na monetę brązową Septymiusza Sewera (193 - 211) z grecką legendą (nr inw. 271/77). Szesnastu monet dostarczyła warstwa XIX. Były wśród nich monety: Marka Aureliusza (161 - 180), bita w Philippopolis, z grecką legendą (nr inw. 264.3/77), Septymiusza Sewera (197 - 211), z grecką legendą (nr inw. 263.5/77), Septymiusza Sewera (197 - 211), bita w Philippopolis, z grecką legendą (nr inw. 264.2/77), Karakalli (211 - 217) z łacińską legendą (nr inw. 263.1/77) oraz dwie Probusa (?) (276 - 282) z łacińską legendą (nry inw. 263.3/77 i 264.4/77). Ponadto znaleziono w tej warstwie jeszcze 10 monet znacznie gorzej zachowanych, z których dwie bardziej czytelne to monety: brązowa, bita w Konstantynopolu (?), przypuszczalnie Konstancjusza II (337 - 361) z legendą łacińską (nr inw. 236.9/77) oraz zatarta moneta, przypuszczalnie z II w. n.e. z łacińską (?) legendą (nr

inw. 264.5/77). Reszta monet z tej warstwy zupełnie zniszczona (nry inw. 263.2/77, 263.4/77, 263.6/77, 263.7/77, 263.8/77, 263.10/77, 264.1/77 i 267.2/77). Najbogatsza w znaleziska monet rzymskich w 1977 r. okazała się warstwa XX. Wydobyto z niej 35 monet, z których 24 są czytelne, a 11 w różnym stopniu zniszczone. W chronologicznym porządku monety te przedstawiają się następująco: Tytus (79 - 81), brąz, z łacińską legendą, 11 brązowych monet Septymiusza Sewera (193 - 211), z których 5 ma tak zatarte napisy, że nie można rozpoznać języka legendy (nr inw. 260.1/77, 260.3/77, 260.4/77, 260.5/77 i 262.4/77), czytelne zaś monety to: dwie z grecką legendą (nry inw. 261.2/77 i 262.6/77) oraz 4 brązowe z grecką legendą, przy których można też było rozpoznać mennice: Anchialos, Markianopolis (dwa razy) i Nikopolis. Dalej to dwie brązowe monety Karakalli (198 - 217), z których jedna ma łacińską legendę (nr inw. 262.8/77), druga grecką legendę i została wybita w Markianopolis (nr inw. 261.1/77), srebrna moneta Julii Mamei († 235) z łacińską legendą (nr inw. 260.9/77), brązowa moneta Maksymina Traka (235 - 238) bita w Deultum (nr inw. 261.13/77), brązowa moneta Gordiana III (238 - 244) z grecką legendą, bita w Hadrianopolis (nr inw. 260.7/77), brązowa moneta Gallienusa (253 - 268) z łacińską legendą (nr inw. 261.12/77), brązowa moneta Klaudiusza II (268 - 270) z łacińską legendą (nr inw. 267.4/77), trzy brązowe monety Aureliana (270 - 275) z łacińską legendą (nr inw. 261.5/77, 261.9/77 i 262.7/77), brązowa moneta Probusa (277 - 282) z łacińską legendą (nr inw. 268/77), brązowa moneta Karynusa (283 - 285) z łacińską legendą (nr inw. 260.10/77). Ponadto 11 monet brązowych, których stan zachowania uniemożliwia ich rozpoznanie. Oto ich nry inw.: 260.8/77, 260.11/77, 261.4/77, 261.77/77, 261.8/77, 261.10/77, 262.1/77, 262.3/77, 262.5/77, 267.1/77 i 267.3/77). Z warstwy XXI pochodzi moneta brązowa Trajana (98 - 117) z łacińską legendą, z warstwy XXI lub być może już z XXII pochodzą dwie zniszczone monety brązowe (nry inw. 270.1/77 i 270.2/77), a z warstwy XXIII drobne fragmenty brązowej monety (nr inw. 277/77).

Miejsce, na którym dokonano znalezisk monet, znajduje się po wewnętrznej stronie zachodniego muru miejskiego przy budowli, która prawdopodobnie była basztą. Podejmując prace wykopaliskowe przy murze obronnym na nie zabudowanym terenie miano na uwadze przede wszystkim prześledzenie chronologii nakładania się warstw kulturowych. W miejscu tym, podobnie zresztą jak i w wielu innych miejscach na terenie Novae, gdzie były prowadzone prace wykopaliskowe, materiał zabytkowy okazał się w znacznym stopniu przemieszany. W tym zespole zabytkowym zwraca uwagę brak znajdowanych na terenie Novae w największych ilościach monet z drugiej połowy IV w. Niewykluczone jednak, że z tego okresu mogły pochodzić przynajmniej niektóre spośród monet silnie skorodowanych i przez to samo nieczytelnych.

ROMAN COINS FOUND IN 1977 AND 1979 IN NOVAE

Summary

Listed in the present catalogue 71 roman coins were found in the course of two campaigns (1977 and 1979) inside the west wall of the Roman town Novae, the headquarter of the Legio I Italica on the Lower Danube. In 1977 were found 65 coins (61 bronze, 4 silver). The earliest coin (Titus Flavius Vespasianus) dates to C 1, the latest (Flavius Iulius Constantius II) dates to C 4.

In 1979 were found only 6 bronze Roman coins, but all in very bad repair.